

Joy Davidman

De levensreis van een ziel op zoek naar God

Interview door Rachel McMillan, Christianity Today, 23 oktober 2018

Patti Callahan is de auteur van een tiental veelgeprezen romans. In haar laatste boek: *Joy. De vrouw die C.S. Lewis liefhad* treedt Davidman uit de schaduw van haar beroemde echtgenoot. De roman werpt een helder licht op haar pittige persoonlijkheid, haar kwaliteiten als schrijfster en haar intense worsteling met de mysteries van God en van het leven. Rachel McMillan sprak met Callahan over haar kijk op deze opmerkelijke liefdesgeschiedenis.

Het was overduidelijk dat u buitengewoon enthousiast bent over Joy Davidman. Waarom verschijnt uw boek juist op dit moment?

Timing blijft een mysterieuze zaak. Jaren geleden was ik met mijn werk op een dood spoor geraakt. Creatief zijn, schrijven was altijd mijn manier van geloven geweest, mijn eenvoudige manier om God en de wereld om me heen naar beste vermogen te begrijpen. Maar na twaalf romans zat ik vast en wist ik niet hoe ik verder moest. Op een gezellige avond met een stel schrijfmaatjes vroeg iemand: "waarover zou je willen schrijven, als je dat weer kon?" "Over de vrouw van C. S. Lewis, Joy Davidman," zei ik zonder een seconde na te denken. Nooit eerder had ik dat idee serieus overwogen. "Maar ik schrijf geen historische fictie."

Mijn vriendin keek me met een brede grijns aan. "Als jij dat boek niet schrijft doe ik het," zei ze. Nou, dat trok me over de streep. Ik denk dat Joy me een bemoedigend schouderklopje gaf. Haar moedige karakter, haar ontembare geest en haar onstuitbare manier van doen hielden me bij het schrijven gezelschap. Tot in mijn botten voelde ik dat ik haar verhaal moest vertellen op een manier die haar leven zou uittillen boven de feitelijke biografieën – hoe interessant en informatief ook – en het algemeen bekende beeld van de stervende vrouw van C. S. Lewis.

Ik wil dat men niet de vrouw leert kennen *achter* Lewis maar de vrouw *naast* hem – de briljante schrijfster, de echtgenote, de moeder en de minnares die hij 'zijn hele wereld' noemde.

Het genre van de fictionele biografie moet ontmoedigend hebben gewerkt. Twee historische figuren neerzetten die uitgesproken opvattingen uitlokken, dat moet een lastige klus geweest zijn. Hoe hebt u dat aangepakt?

Dat kun je wel zeggen! Ik kreeg het soms Spaans benauwd als ik bedacht over wie ik eigenlijk aan het schrijven was. Meestal hield ik mezelf voor dat ik gewoon bezig was met mijn volgende boek. Met deze gedachtentruc was ik jarenlang aan het goochelen, al schrijvend en onderzoekend. Ik geloof oprecht dat het verhaal een krachtig instrument is om de waarheid te vertellen, en dat hielp me erdoorheen. Bovendien was Joy bij me, in haar woorden, haar brieven, haar gedichten en haar artikelen. Vaak leer je een historisch persoon kennen door wat er over hem of haar in verhalen verteld wordt; daarna kun je desgewenst dieper en uitvoeriger in zijn of haar leven en gedachtengoed duiken. (Ik heb aan mijn boek een leeslijst toegevoegd voor wie meer wil weten).

Ik heb de klus met liefde aangepakt. Ik had zoveel bewondering voor haar, en voor Lewis natuurlijk, dat ik de teksten met nederig respect benaderde maar ook in de wetenschap dat ze allebei menselijk waren en dat hun voetstuk evenveel barsten vertoonde als dat van ieder ander. Ik had geen behoefte een marmeren standbeeld weer te geven, maar juist een vrouw en een man in hun alledaagse meningsverschillen, twijfels en angsten – en dat zo goed mogelijk.

Ooit schreef Joy het artikel "Over angst". Daarin stelt ze de vraag: "Als we steeds moediger moeten worden, waar komen we dan in vredesnaam uit?". Ik geloof dat ze die vraag met haar leven heeft beantwoord. Ik wilde even moedig zijn als zij – en die gedachte hielp me steeds weer van twijfels af.

Een auteur zou misschien in de verleiding kunnen komen Joy's 'mystieke ervaring' – die veel weg had van wat Paulus op weg naar Damascus meemaakte en alle logica oversteeg – als het hoogtepunt van het verhaal neer te zetten, als het punt waarom alles draaide. U kiest ervoor ermee te beginnen. Was dat om het 'bekeringsmoment' maar gehad te hebben?

Dit was echt voor haar het voorval dat alles in gang zette, het startpunt van haar levensveranderende reis. Het hoogtepunt van haar verhaal is het besef dat ze geliefd en aanvaard is door dezelfde God als ze die nacht ontmoette. Eerst is er de ervaring en dan pas de reis.

Joy had dat 'moment op haar knieën' kunnen wegduwen toen haar eerste man (*auteur noir* William Lindsay Gresham) met zelfmoord dreigde en ze er alleen voorstond met haar twee jongens. Maar ze maakte een andere keuze: ze wilde begrijpen wat het betekende en daar wijdde ze haar leven aan. Een minder resolute vrouw zou hebben laten gebeuren dat die verwarrende nacht vervaagde naar de achtergrond van haar 'bikkelharde sceptisis', en zou het mysterie hebben afgedaan als een beetje inbeelding.

Ze is de eerste om te zeggen dat de vorderingen in haar geestelijk leven 'hartverscheurend traag' verliepen. Wat Joy ervaren had, een ontmoeting met God, maakte haar vastbesloten om uit te zoeken wat dat te betekenen had voor haarzelf, haar kinderen, haar werk en haar leven. En daarmee begint het boek.

Het oeuvre van Lewis heeft de tand des tijds doorstaan; dat kan van Davidmans werk zo niet gezegd worden. Toch bent u erg enthousiast over haar vakmanschap. Waar moeten de lezers beginnen als ze meer over Joy als getalenteerd woordkunstenaar te weten willen komen?

Al voordat Joy haar eerste brief aan hem schreef was Lewis heel beroemd. *De Kronieken van Narnia* had hij nog niet gepubliceerd, maar *Onversneden christendom* (*Mere Christianity*) en *Brieven uit de hel* (*The Screwtape Letters*) waren al wel verschenen. Lewis had op het omslag van *TIME* gestaan en was door Chad Walsh in de *Atlantic Monthly* als 'de apostel van de sceptici' betiteld. Ook Joy's werk werd in brede kring gewaardeerd, maar zo beroemd als Lewis was ze bij lange na niet.

Joy was op haar negentiende afgestudeerd aan de universiteit van Columbia met een *master's degree* in Engels, had ze de *Yale Younger Poet's Award* gewonnen met haar dichtwerk, werkte ze voor vooraanstaande tijdschriften en schreef ze filmkritieken. Ze was winnares van de *Bernard Cohen Short Story Prize*. Ze was in Hollywood geweest als scenarioschrijver en had twee romans gepubliceerd, *Anya* en *Weeping Bay*. Ze schreef een boek over de Tien Geboden met de titel *Smoke on the Mountain* (met een voorwoord van Lewis) en vele artikelen. Haar werk staat op eigen benen, en heeft critici en bewonderaars.

Ik hoop dat Joy. *De vrouw die C.S. Lewis liefhad* ervoor zorgt dat lezers weer teruggaan naar Joy's geschreven werk en gedichten en dat ze zullen ontdekken dat haar werk diepzinnig en overtuigend is.

U schrijft als auteur met uitgesproken christelijke achtergrond voor de algemene markt. Hoe verwacht u dat niet-gelovige lezers op deze liefdesgeschiedenis zullen reageren?

Ik schrijf nooit een boek in de verwachting dat iemand er iets speciaals uit oppikt. Ik heb geen boodschap en verwacht niet dat ik kennis of bekering uitdeel. Het mysterie van een verhaal is dat we eruit halen wat we kunnen gebruiken of wensen – er is geen voorwaarde vooraf, of een toets na afloop. Madeline L'Engle zei: "Wanneer een boek uit is willen we niet het gevoel hebben er minder van te zijn geworden; we willen het gevoel hebben dat onze ogen zijn geopend voor nieuwe mogelijkheden". Dat is de hoogste kwaliteit die ik van een roman verwacht.

Het verhaal van Joy en Jack is niet bedoeld als een les in christelijk geloof of als een gids die vertelt hoe je een goed leven kunt leiden. Als ik deze roman geschreven had om wie dan ook met een boodschap te raken zou dat oneerlijk aanvoelen. Het verhaal raakt je hart omdat het waar is. Omdat het gaat over het lijden en de vreugde van een intieme verbintenis. Omdat het de betekenisvolle zoektocht naar God behelst. Omdat het een poging is om zin te geven aan wat zinloos lijkt.

Joy Davidman ondervond de nodige portie kritiek, met name omdat ze als krachtige, intellectuele vrouw binnendrong in een door mannen gedomineerd milieu. Schrijvers en biografen geven haar behoorlijk uitgesproken etiketten. Hoe hebt u uw eigen visie op Joy ontwikkeld in afwijking van wat de critici tijdens haar leven te melden hadden?

Joy beïnvloedde Jack met haar humor en intelligentie – en haar moed, haar lef en zelfvertrouwen. Ook Joy had haar onzekerheden en kwetsbaarheden en die beïnvloedden haar leven en de keuzes die ze maakte. Maar haar briljante geest schitterde als een diamant. Ze leed onder de vrouwenonvriendelijke tendensen van haar tijd en van haar echtgenoot (hij deed een keer de uitspraak dat een man twee dingen nodig had om als schrijver succes te hebben – een typemachine en een vrouw en dat ze allebei goed moesten werken). Toen ik begon met mijn research hechtte ik niet al te veel waarde aan de benamingen die anderen in artikelen en levensbeschrijvingen voor haar hanteerden. Maar hoe beter ik Joy leerde kennen, des te meer kreeg ik oog voor de neerbuigende taal die men gebruikte om haar te beschrijven. De kwaadsprekerij was algemeen – het neerhalen van een vrouw met behulp van maar één smalend adjectief. Men gebruikte termen als brutaal, irritant, agressief, onnadenkend, tweedrachtzaaiend, lastig en nog veel ergere. Toen ik met mijn onderzoek klaar was had ik nieuwe termen voor Joy: moedig, onverschrokken, lief, vurig, briljant, kwetsbaar, geschrokken. Ik begon er ook op te letten hoe andere vrouwen worden beschreven. Heel frappant, de beschrijvingen en adjectieven die gebruikt worden voor onze meest vurige karaktertrekken. Komt dat omdat dappere vrouwen uit het verleden en ook tegenwoordig met te veel zijn, omdat ze te luid zijn, te intelligent?

Het thema 'dieper graven' is een wezenlijk motief in Joy's leven – en toch werd haar leven tragisch afgebroken toen de kanker terugkwam. Op welke manier getuigen de dingen die ze heeft nagelaten en haar invloed op C. S. Lewis daarvan?

Als jonge vrouw stond Joy zichzelf niet toe te geloven in juist die dingen waarnaar ze al lezend en schrijvend verlangde – iets dat groter was dan zijzelf. Ze was een nieuwsgierig en briljant kind, vol ontzag voor de schepping en toch (zoals ze ergens noteerde) geloofde ze "dat schoonheid bestond maar God natuurlijk niet."

Als we naar Joy's omstandigheden kijken, als we de markante punten van haar leven beschrijven, zouden we dan kunnen beweren dat haar leven *beter* was omdat ze God vertrouwde? Omdat ze in 'dieper graven' geloofde? In veel situaties en op veel momenten lijkt haar leven zowel tragisch als moeilijk. Maar ze wist dat haar leven meer diepgang en betekenis had omdat het een hartgrondig verlangen kende naar een mystieke kennis van God die haar dagelijks leven richting kon geven.

Joy droeg een diep respect voor het mysterie met zich mee, voor de antwoorden die ze nooit zou krijgen – maar er was een diep vertrouwen dat haar vragen het verdienen gesteld te worden. Ze begreep dat er

nooit antwoorden zouden komen die haar verstand helemaal tevreden zouden stellen, maar dat weerhield haar er nooit van haar vragen te stellen.

De onbedoelde koppeling tussen de titel van Lewis' autobiografie *'Surprised by Joy'* en dan later die letterlijke verrassing van Joy die zijn leven binnenkomt en verandert – dat vind ik altijd geweldig. Wat verraste u het meest als het over Joy gaat?

Het verraste mij hoeveel ik van haar ben gaan houden. Ik heb haar hart leren kennen en ben haar kwetsbaarheden als kracht gaan zien. Toen ik met de roman begon was ik nogal in de ban van Lewis en zijn werk – en nieuwsgierig hoe het zat met Joy en hun liefdesgeschiedenis. Toen hij af was had ik een vrouw leren kennen die me veel heeft geleerd over de allesomvattende levensreis van een ziel op zoek naar God.

Vertaling Bob Vuijk